యీరమ్మ

అరవ వేంకటస్వామిగారు

౧

"బాబూ! గవరయ్యోరూ! గవరయ్యగోరూ!"

"బాబూ! గవరయగోరూ! గవరయ్యగోరూ!"

[లోపలనుండి] "ఎవరురా వారూ?"

"నేనుండి. ఎంకణ్ణండి. ఓసారి తలుపు తెరుండి."

[తలుపుచాటునుండి] "ఎందుకురా అయ్యోరు?"

"నాపిల్ల యీరమ్మకి వారంరోజులనుంచి జరం అండి. మూసినకన్ను తెరవడంలేదండి. కటికలంకణాలు కట్టించినా తగ్గనేలేదండి. పైగా పరాకుమాటలుకూడా మొదలెట్టినదండి. అయ్యగారికడకి మందుకొచ్చానండి."

రంగమ్మ యివతలకితొంగిచూసి "పదకొండుగంటలయింది, ఆయనయింకా గుళ్ళోనేఉన్నారు. ముందు నాకుకనబడి నామడితగలబెట్టావు. నీమొహమ్మండా! మాలపీనుగవి. ఆమాత్రం తోచకపోయింది, భోజనాలవేళ బ్రాహ్మలవీథికి వెళ్ళకూడదని? ఇప్పుడుమళ్ళీ స్నానంచేసి తగులడాలి. అసలు వంట్లో బాగాలేదాయెను. పో. అవతలకి." అని తలుపుగట్టిగా వేసుకొని లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

వెంకన్నకేమీ పాలుపోయిందికాదు. అమ్మగారే యిలా తిడితే అయ్యగోరు మరెట్లాఅగ్గిఅయిపోతారేమోనని అక్కడనుండి వెళ్ళిపోవటానికి అతగాడి మనస్సు ఒప్పటంలేదు. ఉన్నదిఈరమ్మ ఒకత్తేపిల్ల. ఆపిల్లనుకని తల్లి పరమపదించింది. అప్పటినుండీ వెంకన్న ఎంతోప్రేమతోకష్టపడి పెంచాడుయీరమ్మని. పదమూడేళ్ళవయస్సాపిల్లకి. రజస్వలయింది. ఇంకా పెళ్ళికాలేదు. ఏదోకొంచెం చదువుకున్నవాడికిద్దామని అతడిఉద్దేశం. పాపం, ఆయీరమ్మకే యిప్పుడు జ్వరంవచ్చింది. వారంరోజులనుంచి వెంకన్న కూతురు ఆరోగ్యవతికావడంకోసం వేయిదేవుళ్ళకి మొక్కుకుంటున్నాడు. అమ్మవారు వనుములమ్మకి వేటపోతునిస్తానన్నాడు. గనిపోతురాజుకి నాలుగుకోళ్ళనికోస్తాననుకున్నాడు. ఇంతకీ నందమూరు కుగ్రామం అవడంవల్లా, ఆఊళ్ళోఉన్న పూజారి గవరయ్యగారుతప్ప యింకెవరూ వైద్యులులేకపోవడంవల్లా విధిలేక వారంరోజులు ఊరుకుని, యింక ఉపేక్షచేస్తే తనకూతురు తనకు దక్కదని భయపడి బ్రాహ్మణవీథిలోకాపురంఉన్న పూజారిగవరయ్యగారికోసంవచ్చాడు.

పాపం. వారంరోజులనుంచీ ఒక్కకానీఅయినా సంపాదనలేదు. రోజూజోళ్ళు ఒకజతకుట్టి, కొవ్వూరు తీసుకువెళ్ళి, సాయంత్రందాకా తిరిగి, ఆజోడులో వచ్చేలాభం, ఏపావలాతోనో నూకలుతీసుకొస్తే అప్పుడుయీరమ్మ గంజికాచియిచ్చి, తానింతత్రాగుతుంది. ఒక్కొకనాడు చెప్పులజోడు అమ్ముడుకాకపోతే ఆనాడు ఏపొరుగింటివానినో అప్పుఅడిగి కాలక్షేపంచెయ్యవలసిందే. యీరమ్మకి జ్వరంవచ్చినతరవాత ఏరెండురోజులోవెళ్ళాడు కొవ్వూరు. అంతే. సంపాదనలేక తిండికి ఓమూలయిబ్బందిపడడం, ఓమూల యీరమ్మ పరాకుమాటలు-పాపం వెంకన్న హృదయాన్ని దుఃఖంతోనింపి, క్రుంగదీసినై.

మధ్యాహ్నంఅయింది. ఎంతకూ గవరయ్య కోనెలనుంచి యింటికిరానందున అక్కడికేవెళ్ళి బ్రతిమాలి, మందుతీసికొని వెడదాము అనుకొని గుడివీథికి బయలుదేరాడు. కోనెలకిముప్ఫైనలభై గజాలదూరంలో ఉండగానే శివాలయంలోనుండి పండ్లతో నిండిన మూట భుజానవేసుకొని, డబ్బులతోనిండినపళ్ళెం చేతిలోపట్టుకొని, "హరహరమహాదేవ" అనుకుంటూ యీవలికివచ్చి, దూరానఉన్న వెంకన్నను చూచి "ఓరి నీదుంపతెగా! నీయిల్లువల్లకాడుగానూ! దిక్కుమాలినపీనుగా! ఇలా బ్రాహ్మణవీథికి తగులడినావేమిరా? స్వామివారికి అమంగళం అయిపోయిందిరా. ఇప్పుడు మళ్ళీక్రొత్తయంత్రం వేయించాలంటే కాశీవెళ్ళి వెయ్యిరూపాయలు కర్చుపెట్టాలి. ఫో. ఫో. నీకేం పోయేకాలంవచ్చింది?" అని గుక్కత్రిప్పకుండా ఉరిమేడు.

దీనవదనంతో, దుఃఖాశ్రువులతోనిండిఉన్న కళ్ళతో మెల్లగా వెంకన్న "బాబయ్యగోరూ! పొద్దుటి

నించీ గంజినీళ్ళైనా త్రాగలేదండి. మా యీరమ్మకి తగని జ్వరం వొచ్చింది. కూంతమందిప్పించండయ్యోరు. తమపాదాలకి లచ్చదండాలు పెడతాను." అన్నాడు.

"ఛీ. నీమొహంయిాడ్చా. నామడి మంట కలిపిన మాలకుంకవి నీకుమందూ, మాకూయిస్తానా? ఫో. అవతలకి."

"బాబుగోరూ! తమర్ని బతిమాలుకుంటాను. ఒళ్ళె రక్కుండాఉన్న నాపిల్లని తమరురచ్చించకపోతే ఎవరు రచ్చిత్తారు బాబూ!"

"నిన్నుతగలెయ్యా! ఇంకాపిండాకుడు ఏడవకుండా నీకు మందెలాయిస్తానా. ఇప్పుడు స్నానంచేసి తగులడాలి. ఫో. రాత్రిరా. చూదాం. ఫో. దూరంగా తొలగు."

ఇలాఅని గవరయ్య చరచర వెళ్ళిపోయాడు. విచారంచేత బరువైన హృదయంతో వెంకన్న మాలపల్లెకు వెళ్ళిపోయాడు. యీరమ్మ ఒకర్తీ చింకిరిచాపమీద పండుకొనిఉన్నది.

"అమ్మా! అమ్మా!"

యీరమ్మకి మాట్లాడడానికికూడా ఓపికలేదు. మాగన్నుపడింది. వెంకన్న కూతురుస్థితి చూసి, పూజారి కాఠిన్యము తలచుకుంటూ వెక్కివెక్కి చిన్నపిల్లవానివలె ఏడ్చినాడు. ఎంతసేపు అట్లా విలపించినాడో అతనికే తెలీదు. ఏడ్చి ఏడ్చి ఆకటిమంటచే దహింపబడుతూఉన్న చిత్తంతో అతడు నేలమీద మేనువాల్చినాడు. పాపం. దుఃఖాతిశయంవల్ల ఏడ్చి ఏడ్చి, నిద్రపోయి వెంకన్న లేచుసరికి సాయంత్రం ఆరుగంటలయింది. రక్తవస్త్రాలుధరించిన సూర్యుడు పశ్చిమాచలముచాయకు వెళ్ళిపోయినాడు.

ఆగుడిసెలోనికి గాలిగాని వెలుతురుగాని ప్రవేశించడానికి లేశమయినా అవకాశంలేదు. ఒక చింకి విసనకర్రతో వెంకన్న చెమటపట్టిఉన్న యీరమ్మకి విసిరినాడు. ఏడుగంటలయింది. మందుకోసం బయలుదేరాడు మళ్ళీ.

౨

ఆనాడు శనివారం. దసరాకు కాలేజీ సెలవు రోజులు కనక రామారావు రాజమండ్రినుండి నందమూరు వెళ్ళాడు. అతనికి తండ్రిలేడు. తల్లీ, ఒక వితంతుసోదరీ, తమ్ముడూ ఉన్నారు. అతడు బి. ఏ., చదువుతున్నాడు. విశేషభాగ్యవంతుడు. ప్రజాసేవ ఆదర్శంగాగల యువకుడు. బి. ఏ., పూర్తిచేసిన తరవాత ప్రజోపయోగకరములైన కార్యాలెన్నో చేయ సంకల్పించిఉన్న ఉదారహృదయుడతడు.

ఆతనియింటికెదురుగానే ఉన్నది గవరయ్యగారి యిల్లు. రామారావు భోజనంచేసి, వీథిఅరుగుమీద కూర్చుని పత్రిక చదువుతున్నాడు. రాత్రి ఎనిమిది గంటలై ఉంటుంది. గవరయ్యకేకలు వినిపించగా, రామారావు చదువు ఆపి విన్నాడు.

"ఫో. ఫో. రాత్రి మందెలాయిస్తాననుకున్నావు? మాగన్నుపడినపిల్ల బ్రతకడంనున్న, ఏచింతామణిలాంటి దివ్యౌషధమోయివ్వాలి. ఖరీదైన ఔషధం యివ్వను. పైగా మాలపీనుగవు. నీకసలివ్వను. మీమాలాన్ని మాఆచారం అంతా అడుగంటిపోతూంది."

రామారావులేచి గవరయ్యగారియింటికి వెళ్ళాడు. వెంకన్న దూరంగా నిలబడిఉన్నాడు—

"బాబయ్యా! ప్రభువు లలాసెలవిస్తే ఏంజెయ్యాను? పిల్లదాన్ని బతికించండి బాబూ! ఏదైనా చెప్పులజోడుకుట్టి తమరికిచ్చుగుంటానండి. బీదోణ్ణి."

"ఛీ. నీజోడెవడిక్కావాలిరా? నిర్భాగ్యుడా! మీమాలాళ్ళని తవ్వి పాతరేసినా పాపంలేదు. మీదమీదకొచ్చి దూరంగాఉండరా అంటే, 'అయ్యబాబో! ఆశారంకాపోను. గాంధిమహాత్ముడేటి చెప్పాడు?' అని తెగనీలుగుతున్నారు. బ్రాహ్మలయింట్లో భోంచెయ్యండిఅని ఆగాంధిమహాత్ముడు మాత్రం ఎలాచెప్పాడో! కలియుగం. వర్ణసంకరం జరుగుతుందని వ్రాయబడేఉంది. ఏం! హడావిళ్ళు. రాజమండ్రంలో ఎవరెవరో బ్రాహ్మలూ, కోమట్లూ మాలకూడు తింటున్నారట. వాళ్ళనీళ్ళు త్రాగుతున్నారట. దేశానికి ప్రళయంవచ్చింది. పైగా గుళ్ళోకివస్తాం అంటూన్నారుకూడాను."

రామారావు యింక ఉండబట్టలేకపోయినాడు. ఇలాఅన్నాడు.

"గవరయ్యగారూ! ఒకనిమిషం నామాటవినండి. గాంధిగార్నిగురించి మీరు విశేషంగా దురభిప్రాయపడుతున్నారు. ఆయనతత్వాన్ని మీరు కొంచెమైనా గ్రహించలేదు. గ్రహించలేరుకూడాను. మాలవాళ్ళని అనకండి. ఆపదం వినడానికే యింపుగాలేదు. మహాత్ముడు "హరిజను" లన్నాడు. ఆపేరు ఎంతముద్దుగా ఉన్నది? మహాత్ముడు భోజనప్రతిభోజనాలు నిర్ణయించలేదు. వాళ్ళని నీచంగా హీనంగా చూడవద్దన్నాడు. కూడలిస్థానాల్లో ఉండేబావుల్లో నీళ్ళు తోడుకోనిమ్మన్నాడు. ఫో. ఫో. అని కసరికొట్టవద్దన్నాడు. దేవాలయప్రవేశానికి నిరోధం కలిగించవద్దన్నాడు అస్పృశ్యులకి. రాజమండ్రిలో ఎవరెవరో ఏవోచేశారన్నారు. భోజనప్రతిభోజనాలు చెయ్యాలేదు. కాని యిష్టంఉన్నవాళ్ళు చెయ్యవచ్చు. నూతుల్లోనీరుతోడించి త్రాగినారు. దానిలో తప్పేమీలేదే. పూర్వంఅయినా అస్పృశ్యులని ఏదైనాఒకవర్ణం ఏర్పరచలేదే మీశాస్త్రజ్ఞులు. జాతిమతభేదం ఉండకూడదని, విశ్వమానవసౌభ్రాత్రం ఉద్బోధిస్తూన్నగాంధిమహాత్ముని తత్త్వంగ్రహించి అనండి, ఏమాటలన్నాను. ఖండాతరవాసులైన విద్యాధికులే ఆమహామహుని చిత్తంగ్రహింపలేక తబ్బిబ్బవుతూంటే మీరు, నేనూ ఒకలెక్కా? మతావేశపరుడై, మానవకల్యాణానికి పాటుబడ్డానికి మహాత్ముడు అపూర్వమైన త్యాగంచేశాడుకాదా? ఆజితేంద్రియుని నిరశనప్రాయోపవేశదీక్షకు ఫలంగా ఒక్కసారి భారతభూమి నావరించిఉన్న అజ్ఞానాంధకారం పటాపంచలైపోయిందే? అసాధారణమైన సంచలనం కలిగిందే? అస్పృశ్యతఅనేది మటుమాయమైపోయిందే!

ఏం? నిమ్నజాత్యుద్భవులుమాత్రం మనుష్యులు కారూ? వాళ్ళ తక్కువేమిటి? మనయెక్కువేమిటి? పరమేశ్వరుని విశాలదృష్టిలో మనమందరమూ సమానులమే. దేవాలయప్రవేశానికి మనం హక్కుదారులమా? వాళ్ళు ఆలయము సమీపించడానిక్కూడా వీల్లేదూ? ఏంస్వార్థపరత్వం? అందుచేతనే ఎవరు ఏంజేసినా ఊరుకుని దేశానికి యీ మహా అల్లకల్లోలం తెప్పించారు. మనదేశంలో అస్పృశ్యుల్లో ఎంతమంది భక్తులులేరు? నందుడస్పృశ్యమహర్షి కాడా? పాండురంగవిఠలునిదర్శనభాగ్యమందిన కామేళుడస్పృశ్యమహర్షి కాడా? శ్రీకృష్ణచైతన్యుని ప్రియశిష్యుడై విష్ణుసాన్నిధ్యమునొందిన హరిదాసుఅస్పృశ్యమహర్షి కాడా? ఒక్కసారి నేత్రాలు విప్పిచూడండి. ఆసేతుహిమాచలపర్యంతము మహాత్ముని కీర్తికాంత అస్పృశ్యతానివారణధ్వజంతో స్వేచ్ఛావిహారము సల్పుతున్నది! మహాత్ముని దివ్యబోధదిగంతరాళములలోకూడా వీణారవమువలే ప్రతిధ్వనిస్తూన్నది.వినండి. ఆధ్యాత్మికదృష్టితో చూస్తే మహాత్మునివంటి మతావేశపరుడు, మానవాతీతుడు ప్రపంచములో ఎక్కడా లేడని మీరే తెలుసుకోగలరు.

బాబూ! లెండి. ఆతడు అస్పృశ్యుడనే భేదభావం విడిచిపెట్టి, ఒక్కసారి దయచెయ్యండి. ఆపిల్లకిమందియ్యండి."

"అబ్బా! ఎంతఉపన్యాసం యిచ్చావయ్యా, కష్టపడి. బాగానేవుంది. కాని, నేనామాలపల్లెలోకి రాను. ఖరీదైనమందు ఊరికేయివ్వను."

గవరయ్య స్వార్థప్రవృత్తిచూచి రామారావు అసహ్యించుకొన్నాడు.

"వెంకన్నా! నడు. నేను వస్తాను." అన్నాడు.

వెంకన్న రామారావు తనపాలిటి భగవంతుడనుకున్నాడు. రామారావు వెంకన్న పూరింటిలోప్రవేశించినాడు. ప్రమిదదీపపు మినుకుమినుకుమను కాంతిలో అతడు స్మృతిహీనయై చింకిచాపమీద పడుకొనిఉన్న యీరమ్మనిచూశాడు. అకారణమైనప్రేమతో నిండిపోయిన దాతనిమనసు.

ఆమెప్రక్కనే కూర్చుండి నాడిపరీక్షించాడు. ఒక్కనిట్టూర్పువిడిచి "వెంకన్నా! కొవ్వూరువెళ్ళి డాక్టరు లక్ష్మీపతిని తీసుకువస్తా" నన్నాడు.

"బాబూ! చీకటిలో—"

"మరేంభయంలే" దని రామారావు బయలుదేరాడు.

3

నీలనీరదాచ్ఛన్నమై ఉన్న అంబరతలమునుండి వర్షము కురియసాగింది. మిట్టపల్లాలతో నిండిన చేల

గట్లననుసరించి, ఆగభీరాంధకారసముద్రం యీదుకుంటూ రామారావు వెళుతున్నాడు. గింగురుమను శబ్దం చేస్తూన్నవి కీచురాలు. తూలుతూ, పడుతూ, లేస్తూ రామారావు ఆపెనువర్షంలోతడిసి ముద్దయిపోయి, వెళుతున్నాడు. భయంకరంగా అప్పుడప్పుడు దిక్కులుభేదిస్తున్న ఉరుములు. మెరుపులే ఆతనికి మార్గం చూపిస్తున్నవి. అంతకష్టపడుతున్నది.పాపం అనాథ బాలిక—అస్పృశ్యబాలిక అయిన యీరమ్మకోసం విశేషంగా ప్రయాసపడి రామారావు కొవ్వూరుచేరి లక్ష్మీపతిగారి గృహానికివెళ్ళి తలుపుతట్టినాడు. డాక్టరుగారి భార్య కిటికీతలుపుతీసి, "డాక్టరుగారు మధ్యాహ్నంబండికి కాకినాడ వెళ్ళారండి." అని చెప్పింది.

రామారావు నిశ్చేష్టుడైనాడు. అతని మొగము వెల్లబారింది. హృదయం దుఃఖాతిశయంచేత కరడు కట్టుకుపోయింది. ఉస్సురని ఒక దీర్ఘనిశ్వాసంవిడిచి, తిరుగుముఖంపట్టినాడు. ఆమహాంధకారంలో—ఆభయంకరవర్షంలో—జలధరగంభీరగర్జనాలు శ్రవణపుటాలు ఛేదిస్తుండగా నిర్భీతహృదయంతో నందమూరుచేరాడు. అతనిహృదయం, దృష్టి సర్వమూ యీరమ్మని—మృత్యుదేవతచే కొన్నిగంటలలో కొనిపోబడడానికి సిద్ధంగాఉన్న యీరమ్మని రక్షించడంమీదనే కేంద్రీకృతమై ఉన్నవి.

రామారావు తిన్నగా గవరయ్యగారి గృహానికి వెళ్ళి తలుపుతట్టి పిలిచాడు. పదిసార్లు కేకలువెయ్యగా తలుపుతీసి "ఆమాలపిల్లకోసం నువ్వు బాధపడ్డం చాలకా యేవిఁటి నన్నుకూడా చంపుతున్నా"వని విసుక్కున్నాడు.

"అయ్యో! అల్లావిసుక్కోకండీ. మీకు ఏమైనా సమర్పించుకుంటాను. దివ్యౌషధం ఇవ్వండి."

"పాతికరూపాయలిస్తే యిస్తాను."యిదేసమయం అనుకున్నాడు గవరయ్య ఆర్నెల్లసంపాదన ఒక్కసారే అతనిదగ్గర గుంజుకుందామని.

రామారావు తల్లినిలేపి తనపెట్టెనుండి లెఖ్ఖతీసుకువచ్చి అయిదు అయిదురూపాయల నోట్లు యిచ్చాడు. అవిచూడగానే గవరయ్యనేత్రాలు ఆనందోత్ఫుల్లములైనై.

లోపలికివెళ్ళి చింతామణియిచ్చి, "దీనికంటె మరణావస్థలోఉన్న ఆపిల్లను బ్రతికించే మందేలేదు" అని తలుపువేసుకున్నాడు.

రాత్రి ఒంటిగంటదాటింది. రామారావు త్వరితంగానడచివెళ్ళాడు వెంకన్నయింటికి.

కన్నీరు కాలువకట్టేట్లు ఏడుస్తూన్నవెంకన్నను హెచ్చరించి, రామారావాఔషధం బహుకష్టంమీద ఆమెచే మ్రింగించాడు. నీరసంగాఉన్న వెంకన్నని నిద్రపొమ్మన్నాడు. రెప్పవాల్చకుండా కూర్చున్నాడు రామారావు.

ఆహా! ఆ అస్పృశ్యబాలిక అంటే ఆతనికి ఎంత దయ?

అరుణోదయమయింది. తూర్పుకొండనుండి సూర్యుడు తొంగిచూస్తున్నాడు. యీరమ్మకళ్ళు తెరిచింది. మెల్లగా "బాబూ!"అంది. రామారావు ఉలికిపడ్డాడు. "వెంకన్నా! వెంకన్నా! లే. పరుగెత్తు. ఇదిగో పావలా. వెళ్ళి పాలుతీసుకురా. కొంచెం త్రాగిద్దాం" అన్నాడు.

వెంకన్న పరమానందభరితహృదయుడై పరుగెత్తాడు. రామారావునిచూసి యీరమ్మ భయంతో "మా బాబేడీ?" అంది.

"మీబాబు పాలకివెళ్ళాడు. ఆట్టే మాటలాడకు. అయాసపడవద్దు."

వెంకన్న పాలుతెచ్చాడు. రామారావు మెల్లగా ఆమెనులేవదీసి కూర్చుండబెట్టి పాలుత్రాగించాడు. వెంకన్న రామారావు పాదాలపైపడి "బాబూ! తమరు మాపాలిటి భగమంతులు. నన్నురచ్చించారు." అన్నాడు.

రామారావు వెంకన్నునులేవదీసి "ఇవిగో పాతిక రూపాయలు. కావలసినవన్నీ కొనుక్కో. నీకూతురుకుతగిన సంరక్షణచెయ్యి. నేను సాయంత్రం వస్తాను."

అని రామారావు యింటికివెళ్లాడు. గవరయ్యగారింతలో రామారావు తల్లితో రాత్రిజరిగినదంతా చెప్పాడు. ఆమెకు కోపంకలగలేదు. పైగా కుమారుని మెచ్చుకున్నది. రామారావు తడిసిఉన్న బట్టల్నివిప్పి కాల్యకరణీయాలు నిర్వర్తించుకొని, స్నానంచేసి కాఫీత్రాగి నిద్రపోయినాడు.